

Millî korunma kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Muvakkat encümen mazbatası (1/529)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı : 6/5518

13 - XII - 1940

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Millî korunma kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında hazırlanan ve İcra Vekil-leri Heyetince 11 - XII - 1940 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Dr. R. Saydam

18 - I - 1940 tarih ve 3780 sayılı Millî korunma kanununun tadilini mucib sebebler

Bir buçuk seneye yakın bir zamandanberi devam eden ve gittikçe genişleyen harbin bu ihti-lâflar içinde ve dışında kalan memleketlerin iktisadî hayatlarını müteessir etmemesine imkân yok-tur.

Hali hazırdaki çok karışık vaziyet ve şerait karşısında, istisnasız, her Hükûmet yurduunu Millî Müdafaa ve İktisad bakımından takviye için fevkalâde tedbirler ittihazına mecbur olmuş, harb eko-nomisini yurda tatbik zaruretinde kalmıştır. Bu zaruretlar neticesidir ki, Büyük Millet Meclisi kabul buyurduğu 18 - I - 1940 tarih ve 3780 sayılı Millî korunma kanunu ile Hükûmete bazı vazife ve sa-lâhiyetler vermiştir.

Takriben on ay evvel tatbik mevkiine konan Millî korunma kanununun bazı maddelerinin şimdiye kadar elde edilen neticelere göre tadil veya tevsi lâzım gelmektedir. Muhtelif vekâletlerin bu husus-taki teklifleri alâkalı maddelerine konmuştur.

Diğer taraftan memleketin zarurî ihtiyaçlarının zamanında, en iyi şekilde ve mümkün olan en ucuz fiatla temini için Hükûmet, bu işlerle yakından meşgul olmak, lâzımgelen tedabiri vaktinde ve müsta-celen ittihaz eylemek ve bu mevzuu bir kül halinde nazarı dikkate alarak bir elden idare etmek ni-yetindedir. Bu, bu gün için, bir zaruret halini almıştır.

Yukarıdaki esaslar dairesinde, 3780 sayılı Millî korunma kanununu tadil veya ilâveye lüzum gösteren maddeleri aşağıda izah olunmuştur.

5 nci madde

Millî korunma kanununun beşinci maddesile teşkiline müsaade olunan Başvekâlete bağlı Ko-ordinasyon bürosu maddenin eski şeklinde Millî korunma kanunu hükümlerinin tatbikatına müteal-lik işleri görmekte muvazzaftır.

Halbuki gerek Millî Korunma kanunu hükümleri ve gerek bu kanuna tevfiakan İcra Vekilleri Heyetince ittihaz edilen kararlar alâkalı vekâletler tarafından tatbik ve infaz olunmaktadır. Esa-sen bu hususta kanunun 6 nci maddesinde de hüküm vardır. Binnetice kanunun beşinci maddesi

24 - II - 1940 tarih ve 12898 sayılı kararname ile teşkil olunan Koordinasyon bürosunun işteğal eyleyebileceğı ve eylemekte olduğı işleri muhtevi şekilde konmuştur.

6 ncı madde

Bir az yukarıda, bilmünasebe temas edildiğı vechile Hükümet, memleketin zarurî ihtiyaçlarıle daha yakından alâkadar olmak, bunları en ucuz fiatlarla temin etmek ve bunun için de zamanında lâzmgelen tedbirleri derakab almak zaruretindedir. Bir elden idare edilecek olan bu çok mühim ve geniş iş için halen meveud teşkilâtın azamî surette istifade edileceğine şüphe yoktur. İttihaz olunacak kararların süratle, görüş ve infaz birliğı ile tatbiki için icabederse mevzula alâkalı daire ve müesseseleri kısmen veya tamamen, daimî veya muvakkat olarak bütçe ve teşkilâtına mütedair merî hükümler baki kalmak şartile, bu işlerin tevdi edileceğı vekâlet emrine verilmesi derpiş edilmekle beraber esasen kâfi derecede mahmul ve meşgul bulunan meveud teşkilât ve müesseselerin kifayet etmediğı anlaşıldığı takdirde, vaziyetin icabına göre Devlet teşkilâtında yeni memuriyetler ihdası da lâzmgelsecektir.

Alâkadar vekâlet veya vekâletler merkez teşkilâtında yeniden ihdas olunabilecek olan bu kadrolar tatbik mevkiine konmakla beraber derakab Büyük Millet Meclisine arzedecek ve karşılıkları kanunun 43 ncü maddesinde mezkûr sermayeden tediye olunacaktır.

Halk ve millî müdafaa ihtiyaçlarını temin için sınaî ve ticarî bileümle muameleleri ifa edebilecek hükmi şahsiyeti haiz müesseselere ihtiyaç hâsıl olacağı tahmin edilmektedir. Meveud müesseselerimiz bu işleri görmeğe kâfi gelmediğı takdirde İera Vekilleri Heyet kararile yeniden müessese kurulması düşünölmektedir.

İcabında kendilerine kanunun 43 ncü maddesinde mezkûr paradan lüzumu nisbetinde sermaye tefrik ve tahsis olunabilecek bu müesseselerle Koordinasyon bürosunun ve vekâletlerin merkez teşkilâtı haricinde ihdas edilebilecek vazifelerin kadroları İera Vekilleri Heyetinin karar ve tasdikına iktiran ettirilecektir.

İçinde yaşadığımız fevkalâde haller muvacehesinde millî korunma kanununa istinaden ittihaz olunacak kararların en küçüğünden en büyüğüne kadar alâkadarlar tarafından ihtimamla ve süratle tatbik edileceğinden emin bulunmakla beraber bu hususta ihmali görölenlerin derakab teeziyesinden de geri kalınmayacaktır. Ancak, memleketin bu kadar hayatî bir işinde faydalı olacak elemaları kıdem ve ücret bakımlarından fazla kuyuda tâbi olmadan istibdam edebilmek ve esaslî işlerinden alınıb bu gibi teşkilâtta kullanılanları kıdem ve tekaüdiye noktasından endişede bırakmamak maksadile bazı hükümler konulmasına lüzum ve zaruret hâsıl olmuştur. Memleketin bu kadar mühim ve hayatî bir mevzuu üzerinde çalışacak olanlardan ihmali görölenlerin derakab teeziye edilebilmelerine mukabil fazla mesaisi ve muvaffakiyeti görölenlerin de, Başvekilin tasvibi ile 3656 ve 3659 sayılı kanun hükümlerine uygun olarak, taltif olunmaları derpiş edilmektedir. Bu maddede, fazla mesaisi ve muvaffakiyeti görölenlerin taltifi mevzubahs olduğı için, bunlara istihkakı olan dereceye aid mesken tazminatının ayrıca verileceğini tasrihe mahal görölmemiştir.

11 ncı madde

Bu maddede Hükümete, sanayi ve maadın müesseselerinin mamullerini ve istihsallerini normal maliyetine yüzde muayyen bir kâr ilâve ederek satın alma salâhiyeti verilmekte, fakat mubayaa olunan bu maddelerin satış tevzi, sevk ve saire işlerle işteğal edib edemiyeeğı tasrih edilmemektedir. Madde, Hükümetin bu işleri yapmağa da salâhiyetli olduğunu tasrih için tadil edilmektedir.

14 ncü madde

Kanunun 13 ncü maddesinde, Hükümete, halkın ve Millî müdafaanın ihtiyaçı olan maddeleri stok etmek salâhiyeti verilmektedir. Stokların tesisi için normal şekilde yapılacak mubayaalar kifayet etmeyebilir. Bu takdirde Hükümetin bu maddelere el koyma salâhiyetini kullan-

ması lâzımgelecektir. Halbuki, kanunun 14 ncü maddesine göre el koyma ve değer bedeli mukabilinde mubayaa salâhiyeti mevzu bahis maddelerin muayyen ellerde toplanarak halk ve Millî müdafaâ ihtiyaçlarını tazyika düşürmesi haline inhisar eylemekte idi. Memleketin zarurî ihtiyaçlarına derakab cevap verebilmek için zamanında stok yapmak ve bu maksadla da icabında, muayyen ellerde toplansın veya toplanmasın, lüzum görülen maddelere el koymak ve değer bedelini ödeyerek satın almak lâzım gelirse Hükûmetin bu hususta kâfi salâhiyetle mücehhez bulunması ve bu maddelerin satışı ile de iştigal eyleyebilmesi muvafık görülmektedir.

16 ncı madde

Dış piyasalardan memnuiyeti mucib şekil ve mikdarda talep edilmekte olan maden kömürü yerine yurdumuzda mebzulen mevcut bulunan «Linyit» istihlâkinin dahilde tezyidi ve binnetice bu maddenin istihsalinin arttırılması icabeylemektedir. Esasen istihsalin her sahada ve mümkün olduğu kadar arttırılması harb ekonomisinin en mühim prensiblerinden biridir. Ancak, taharri ruhsatnamesi alrpta henüz imtiyaz kararnamesi istihsal edemeyenlerin Maadin nizamnamesinin 26 ncı maddesine göre linyit ocaklarından ihraç edecekleri mikdar pek mahdud bulunmaktadır. Linyit istihsaline lâzım gelen hızı vermek için Maadin nizamnamesinin 26 ncı maddesinde yazılı tahdidin bu fevkalâde zamanlar içinde kaldırılması memleket menfaatlerine uygun görülmektedir.

19 ncü madde

Dünyanın geçirmekte olduğu bu buhranlı zamanlarda, icabında yurdu müdafaâ için, mikdarı mühim yekûna balığ olan müstahsil kollar vatan hizmetine çağırılmıştır.

İstihsal sahasından alınan bu kolların yokluğunu hissettirmemek, gerek halkın ve gerek millî müdafaanın ihtiyaçlarını zamanında yetiştirmek lâzımdır. Bunun için de yurd müdafaasına çağırılmamış olanların daha fazla çalışmaları, icab ederse tatil günlerini dahi işlerinin başında geçirmeleri, istihsal sahasında her vatandaşdan azamî randıman alınması zaruridir. İşçinin haftada bir gün tatil hakkı mahfuz tutulmakla beraber kanunun 19 ncü maddesi yukarıda sayılan zaruretlere göre tadil edilmektedir.

21 ncı madde

Bu madde ile Hükûmete, halkın ve millî müdafaanın katî ihtiyacı olan zarurî maddelerin istihlâk mikdarını lüzumu halinde tayin ve tahdid etmek salâhiyeti verilmişti. Fakat Hükûmetin istihlâkinde katî bir zaruret bulunmayan maddelerin sarfını mene salâhiyetli olup olmadığı tasrih edilmişti. 21 ncı madde Hükûmeti, icabında, yurd için daha zarurî maddelerin istihsal veya idhal için, istihlâkinde katî zaruret olmayan maddelerin sarfını mene salâhiyetli kılacak şekilde tadil olunmaktadır.

26 ncı madde

Bu madde hükümlerine göre Hükûmet, halk ve millî müdafaâ ihtiyaçlarını temin ve ihracatını tanzim veya müstahsili himaye maksadile memleket mahsullerini mubayaa ve aynı maksadlar veya idhalâtı tanzim için de hariçten mal idhal etmeğe salâhiyetlidir. Fakat maddede Hükûmetin, mubayaa veya idhal olunan malların satış, sevk ve sair işlerle meşgul olup olamayacağı hakkında bir sarahat yoktu. 26 ncı madde Hükûmetin bu işlerle de uğraşmağa salâhiyetli olduğunu tasrih etmek için tadil olunmaktadır.

30 ncü madde

Bütün mühim merkezlerde, Millî korunma kanununun 30 ncü maddesinin tatbik mevkiine konmasına rağmen, gayrimenkul kiralaları bilvasıta arttırılmıştır. Filhakika, mukavele şartlarına tamamen ri-

ayet eyleyen, fakat kiranın arttırılmasına muvafakat etmeyen müstecirler aleyhine mülk sahipleri tahliye kararı alabilmektedirler. Diğer taraftan kanunda hilâfına bir hüküm olmadığı için mucirler kirayı değil fakat kiranın tetümmatını (su parası, apartıman kapıcası ücreti, teshin ücreti, konturat masrafı ve saire) diledikleri gibi arttırmakta kendilerini serbest görmektedirler. Bu şerait altında şimdiki kadar 30 neu maddenin tatbikatından kanunun arzu ettiği neticeler alınmamıştır.

30 neu maddenin yeni şeklinin bu suiistimallere nihayet vereceği ümid edilmektedir.

31 nei madde

31 nei maddenin birinci fıkrası, Hükûmetin lüzum göreceği maddeler için azamî fiatlardan başka maliyete zammedilebilecek azamî kâr nisbetleri dahi tesbit edebileceği yolunda bir hüküm ilâvesi suretile tanzim edilmiştir.

Muayyen maddeler veya ticaret şubeleri için, maliyet fiyatına zammedilebilecek azamî kâr yüzdelerinin tesbiti, netice itibarile fiat tesbitinin diğer bir şeklinden başka bir şey değildir. Bu bakımdan yapılan ilâve, hakikatte merî metin ahkâmında mündemiçtir. Nitekim, bu madde hükümlerine müsteniden bir takım kâr yüzdeleri tesbiti suretile tatbikat da yapılmış bulunmaktadır.

Bununla beraber, keyfiyetin tasrihan ifadesi faideden hali görülmüştür.

Birinci fıkra ile verilen salâhiyete müsteniden tesbit edilen fiat veya kâr haddi fevkinde veya tayin edilen evsafa muhalif olarak satışların yasak olduğu yolunda bir hüküm ihtiva eyleyen ikinci fıkranın ilâvesi sebebi «satışa arz» filini bilhassa tebarüz ettirmek ve aynı zamanda üçüncü fıkra ile tenazur temin eylemekten ibarettir. Bu münasebetle tasrihan ifade edilmiş olsun ki, bu fıkranın ilâvesi, bir salâhiyet hükmüne müsteniden alınan kararlara muhalefet filini cezalandırabilmek için mezkûr salâhiyet hükmünü takiben mutlaka bir yasak vazı zaruretini tazammun etmez. Böyle bir noktadan hareket edilmiş değildir. Nitekim kanunun bu yolda bir çok hükümleri mevcud olduğu halde bunlara dokunulmamıştır.

Yukarıda temas edildiği vehile, işbu ikinci fıkraya (Satışa arz) ibaresi ilâve edilmiştir. Bundan maksad suçun tekevvünü için mutlaka satış akdinin tamam olmasına lüzum bulunmadığını göstermektedir. Yani kanunun suç addettiği fiatı talep etmek kâfidir.

Diğer taraftan, (arz) kelimesi, borçlar ve ticaret kanunlarındaki geniş mânasile kullanılmıştır. Yani kanunun menettiği fiatın mutlaka müşteriden talep edilmiş olmasına da mahal bulunmayıp dükkânların camakânlarında veya dahilinde mallar üstüne konan etiketler, asılan listeler, kataloglar, gazeteler ve sair suretlerle halkın ittilâma vazedilmiş olması malın bu fiatla satışa arz edilmesi demektir. Binaenaleyh, fiat murakabesi ile muvazzaf memurlar, bir malın üzerindeki etikette yazılı fiatın muhik bir fiat olmadığını gördükleri takdirde, eürmü meşhud yapılmasına veya tam bir satış akdi ierasına mahal kalmadan, zabıt tutarak işi kazaî makamlara tevdi edebileceklerdir.

Kötü niyetli kimselerin, etikette, listede, katalogda yazılı fiatlar üzerinden icabında tenzilât yapmağı düşündükleri yolunda müdafaada bulunmaları ihtimali varid olub bu müdafa makbul addedildiği takdirde yine metinde bir açık kapı bırakılmış olur.

Bundan dolayı bu nokta üzerinde de durulmuş, fakat, (arz) kelimesi kâfi derecede vazih ve şümlü olduğu için, yukarıda temas edilen şekillerden her hangi birisile talep veya halkın ittilâna vazedilen fiatın satıcının mesuliyetine esas teşkil ettiğini ve bu fiattan pazarlık gibi suretlerle tenzilât yapılması düşünüldüğü yolundaki iddiaların makbul olmadığını ayrıca metinde tasrihe mahal görülmüştür.

Üçüncü fıkra ile, Millî korunma kanunundan başka merî kanunlar hükümlerine müsteniden mercilerince tesbit olunan fiatlar fevkinde bir malın satılması veya satışa arzı menolunmaktadır.

Bu hükmün ilâvesine şu sebeble lüzum görülmüştür :

Fiat tesbitleri yalnız millî korunma kanununa müsteniden yapılmamaktadır. Meselâ inhisar maddeleri için salâhiyettar idarece tesbit olunan fiatlar bulunduğu gibi belediyeler de havayici zaruriyeden olan maddeler için fiatlar tesbit etmektedirler.

Bu yolda tesbit edilen fiatlara riayetsizlikler ise, halen Millî korunma kanunu haricinde ta-

kibata tâbi tutulmaktadır. Halbuki, içinde yaşadığımız fevkalâde ahvale nazaran Millî korunma kanununa müsteniden tesbit olunan fiatlara riayetsizlik ile sair kanunlara tevfikân tesbit edilenlere riayetsizlik fiilleri arasında bir tefrika mahal olmadığı gibi, bilâkis, bunları aynı ceza tehdidi altında birleştirmek makul ve hatta, bu günkü fevkalâde ahval ve şartların iştidadı derpiş edilince zarurî olur.

Tahlil edilen işbu üçüncü fıkrada görülen (satışa arz) ibaresi ikinci fıkra münasebetile verilen izahatla aydınlatılmış bulunmaktadır.

Dördüncü fıkra, meri metne nazaran, (tacir sıfatını haiz müşterinin ticaret için faturasız mal satın almasının menedilebileceği) yolunda yeni bir hüküm ihtiva etmektedir. Bu ilâveden maksad şudur:

Yapılan kontrol esnesamda çok defa görülmüştür ki, elindeki mal için fatura ibraz etmeyen ve daha doğrusu faturasız olarak aldığı malı satan tacirler (taleb eylediği halde fatura alamadığı) gibi mazeretler beyanile suçlu vaziyetini bertaraf etmek imkânını bulmaktadırlar. Filhakika, bir malı satın alan tacirin mükellefiyeti, sadece, bu mala aid faturayı (muhafaza etmek) ten ibarettir. Buna nazaran, ancak alınmış olan bir faturanın muhafazası bahis mevzuu olup, fatura almak gibi bir mecburiyet mevcut değildir.

Bu noksanı telâfi edebilmek için, (fatura vermek) gibi (fatura almak) hususunun da mecburî kılınması iptidaen hatıra gelebilirse de, bu yola müracaat edilmemiştir. Zira (fatura vermek), bir kimsenin doğrudan doğruya iradesine teallük eden bir fiil olduğu halde, (fatura almak), yalnız talibin değil aynı zamanda diğer bir şahsın da iradesi ile alâkadardır. Bir kimseye ifasına muktedir olamıyacağı bir mecburiyetin tahmili ise, tabiatile, kabul edilemez. Binaenaleyh, faturasız mal almağı menetmek müreccah görülmüştür.

Bu yolda yapılan ilâvede, faturasız mal almak suçu (ticaret için mal almak) suretinde ifade edilmiştir. Bundan maksad, tacirin zati ihtiyaçları için herkes gibi mubayaa ettiği mallar için fatura almak mecburiyetinde bulunmadığını göstermektir.

Beşinci fıkra eskisinin aynı olup, altıncı fıkra yeniden ilâve edilmiştir. Bu fıkra ile, satıştan imtina ve mal saklamak gibi fiillerin meydana çıkarılması hususunda, idarenin resen icra ettiği kontrole bazı yeni imkânlar temini istihdaf edilmiştir.

Meri 31 nci maddenin ikinci fıkrasında, bazı malûmatın Hükûmetçe isteñebileceği yolunda mevcut hüküm «bu maksadla» atfı ile birinci fıkraya bağlanmakta idi. Bu atıftan, Hükûmetçe talep edilebilecek malûmatın tahdid edildiği gibi bir mana çıkmakta olup böyle bir tahdidin kanun vazımea maksud bulunmadığı ve keyfiyetin bir tahrir tarzı neticesi olduğu anlaşılmaktadır. Filhakika, Hükûmet yalnız lüzumlu maddelerin fiat, cins ve nevilerini tesbit için değil, aynı zamanda, kanunun sair hükümlerini tatbika medar olacak malûmatı da istemek zaruretinde bulunmaktadır. Meselâ, Hükûmet, bir tacirden veya muayyen bir ticaret zümresinden, fiat tesbiti maksadının haricinde olarak, satılan malların mikdar ve cinsleri ve bunların kimlere satıldığı veya gümrüklere gelib de çekilmemiş olan malların mikdarı gibi malûmatı istemek ihtiyacını her zaman duyabilir. Bu sebeble, meri ikinci fıkranın başındaki « bu maksadla » kaydı kaldırılmış ve kanunun diğer maddeleri tatbikatında lüzumlu görülecek malûmatın verilmesi ve vesaiğin gösterilmesi mecburiyeti de ilâve edilmek suretile mezkûr fıkra teklif edilen 31 nci maddenin sonuna alınmıştır.

Fıkra bu suretle tadil edilince, müstakil bir madde haline konmasını icabettiren bir mahiyet iktisab eylemiş ise de, madde numaralarının değiştirilmemesi esası takib olunduğundan bu fıkranın maddenin sonuna alınmasile iktifa edilmiştir.

32 nci madde

32 nci maddenin tadiline görülen lüzum bilhassa, fiat yükselmesine müteallik olan hükümleri dolayısıledir. Bu suretle bir tadil teklif olunacağına nazaran, tatbikatta azçok tereddüdü mucib olan sair hükümlerinin de aynı zamanda gözden geçirilmesi faideli mülâhaza edilmiştir.

Bu maddede tadad olunan fiillerin başında, (Eşya fiatlarının muhik bir sebep olmaksızın yük-

seltilmesi) fiili bulunmaktadır. Fevkalâde zamanlarda iltikârın en mühim tezahürü olan bu suçun unsurları hakkında tatbikatta bazı tereddüdlere hâsıl olmuştur. Şöyle ki, (Fiatların yükseltilmesi) tabiri, mahkemelere, gerek metnin ve gerek tatbikatın bir takım zaruretleri altında olarak bu suçun tekemmülü için piyasa fiatlarının, veya diğer bir ifade ile, piyasadaki fiat seviyesinin umumiyetle yükselmesini mucib surette işlenmesi lâzımgeldiği kanaatini ilham etmiştir.

Halbuki, bu hüküm ile fevkalâde ahvalin temin ettiği müsaid zeminden bilistifade gayrimuhik kârlar temin etmek için yüksek fiatla mal satanları cezalandırmak maksud idi. Binaenaleyh, maksad daha vazih bir şekilde ifade edilerek, böyle mühim bir suç üzerinde tatbikatı tereddüden kurtarmak lüzumlu görülmüştür.

Teklif olunan muaddel metinde suç şu suretle tarif edilmiştir:

(Muhik sebep olmaksızın bir malın fazla fiatla satılması veya satışa arz edilmesi yasaktır.)

Bu suretle ifade edilmek istenmiştir ki; suçu tekevvünü için piyasa fiatlarında müessir olmak gibi bir unsurun vücuduna mahal ve lüzum yoktur. Münferiden bir kimsenin, muhik bir sebep yokken, bir malı fazla fiatla satması kâfidir ve fevkalâde zamanlarda kesretle şahid olduğumuz suç da budur. Kanunun ağır cezalara lâyük gördüğü ve normal zamanlarda tekerrür eden bu fiiller, belki, ilk tesirini bir vatandaş üzerinde gösterir ise de, neticesi itibarile, ammenin selâmeti aleyhine müteveceh vahim fiillerdir.

İşbu maddede geçen (Satışa arz) tabirinden maksad ve şumulü 31 nei madde münasebetile izah edilmiş olduğundan, burada ayrıca bu nokta üzerinde durulmağa mahal görülmemiş ve aynı mülâhazaların burada da tamamen varid olduğunun kaydı ile iktifa edilmiştir.

32 nei maddenin sair hükümlerine gelince, bunlarda yapılması teklif edilen tadilât, müşterek vasıfları itibarile üç gurup teşkil etmektedir. Bunlar sırasile aşağıda arz edilmiştir:

I - Tahrir tarzında bazı değişiklikler yapılarak vuzuh teminini istihdaf eden tadilât :

a) (Fazla fiata satmak kasdı) yolunda meri metinde mevcud suç kasdı, bu maddede tadad edilen diğer suçlara da şamil olduğu halde, bu eîhet metnin tanzimi şekline nazaran anlaşılmanmakta idi. Bu sebeble bahsi geçen ibare ikinci fıkranın başına alınmış ve bu ibaredeki kasd müteakiben sayılan suçların hangilerine şamil ise (veya) edatı ile ittisal temin edilmiştir.

Bu tadil yalnız bir şekil noktasından hareketle yapılmış değildir. Meselâ, tatbikatta (Meveudu kalmadığı beyanile malı satmamak) yolunda vaki memnu fiilin ikar esbabına nazaran bazen suç teşkil etmediği, ezeümle, bir tacirin, aldığı şeyin bedelini ödememek ile maraf bir kimseyi bertaraf etmek için malı bittiğini söylemek zaruretinde kaldığı vakidir. Binaenaleyh, bu suçlarda fazla fiata satmak, muhik olandan fazla kâr elde etmek kasdı hâkim olduğuna göre, bu noktaya vuzuh verilmek istenmiştir.

(Fazla fiata satmak kasdı) nam suç unsurları tesbit edilirken, adaletin tecellisini tavika sebep olanıyacağına kaniiz. Şöyle ki bu kasd pek çok ahvalde, fiilin bizzat bünyesinde mündemiçtir.

Meselâ muayyen bir mal bulunmadığını beyan eden bir tacirin dükkân ve deposunda bittaharri bu malın mevcudiyeti görüldüğü ve bu halin viedanı tatmin eden muhik ve makûl bir sebebe müstenid bulunmadığı anlaşıldığında, işbu satıştan imtina fiilinin mücerred muhik bir sebebe müstenid olmayışı fazla kâr kasdının vücudunu ifade eder. Keza bir dükkân veya mağazanın mutad olarak kullanılmayan tavan arasında mal saklanmış olduğu veya bir tacirin bir müddettenberi muayyen bir mal satışı yapmamakta olmasına rağmen evinde o malı biriktirmiş olduğu görülünce, fazla kâr kasdı o derece barizdir ki bu kasdın meydana konması için uzun müddet taharriye mahal kalmaz. Bu taharrihin en kolay yolu, bahsi geçen fiilleri ıera için muhik ve makûl bir sebep mevcud olup olmadığına bakmaktır. Bu gibi hareketlerin makûl bir sebeble izah edilememesi bunlarda fazla kazanç kasdının mevcudiyetini meydana koymaktadır.

b) Zincirleme ticaret muamelesinin neden ibaret olduğu hususunda tatbikatta tereddüde düşüldüğünden, bu fiilin unsurlarını mümkün olduğu kadar vazih bir şekilde göstermeğe çalışılmıştır.

Bu maksadla meri 32 nei maddedeki (Bir malı müstehlike arz etmezden evvel muhtelif ticaret erbabı arasında yapılan zincirleme muamelesi) tarzındaki ibare, (her hangi bir maddenin ticarî tea-

mül haricinde muhtelif ellerden geçirilmesi suretile fiatının yükseltilmesini istihdaf veya intaç eden zincirleme muameleleri) tarzında yeniden tahrir edilmiştir.

Burada en mühim unsur, bir malın ticarî teamül haricinde muhtelif ellerden geçirilmesi unsurudur. Malûm olduğu üzere ticarete idhalâtçı, toptaner, yarı toptaner, perakendeci gibi bir malın müstehlike intikalini temin eden muhtelif eller mevcud olub, baz ticaret şubelerinde bunların tamamı ve bazılarında ise bir kısmı mevcud bulunmaktadır. Meselâ bir kısım ticaret şubelerinde idhalâtçıdan veya toptancıdan ibaret müteaddid ellerin tavassut etmesi müteamil olduğu halde, diğer bir kısmında da idhalâtçının doğrudan doğruya müstehlike satış yapması suretile diğer mutavassıtların müdahalesine mahal kalmakta ve her ticaret şubesinde kaç elin araya girdiği ve toptancının toptancıdan veya perakendeciden, perakendecinin yine perakendeciden ilâh... mal almak suretile satış yapıp yapmadıkları mahallinde ve o ticaret şubesinde malûm keyfiyetlerdendir. Hal böyle iken, meselâ bir toptancının, o ticaret şubesinde cari teamüle muhalif olarak, perakendeciden mal alıb iddihar etmesi ve satması halinde, bu tacir kâr etmek için müracaat ettiği anormal usulden dolayı o mal fiatının yükselmesine sebebi olur. Zira o malı teamül veçhile perakendeci satmış olsa idi meselâ 100 kuruşa satacak idise, tekrar toptancıya veya müteamil olmayan diğer bir mutavassıt ele döndüğü ve bu el tarafından da buna yeni bir kâr zammeldiği cihetle, müstehlik bu fiilden dolayı malı 100 kuruştan daha pahalıya almış olacaktır.

Demek ki, bir malın müstehlike intikaline kadar normal surette geçtiği eller arasına fuzulî olarak giren mutavassıt zincirleme ticaret şekillerinden birisini irtikâb etmiş olur. Şurası da tavzihe değer ki, teamülün hilâfına olarak araya giren fuzulî mutavassıt, bu suretle aldığı mal üzerine mütevazi bir kâr yüzdesi zammetmiş olduğunu beyan etse dahi, suçun tekevvününe hâlel gelmez. Zira, mutad olmayan bu zammın tamamı müstehlik tarafından bilâsebeb ödenmiş olacaktır. Bu suretle, o mal fiatının yükselmesini intaç eden fiiller işlenmektedir. Bundan başka fiatın yükselmesini istihdaf eden zincirleme muameleleri de mevcuttur. Bunlarda müteaddid tacirin aralarında birlik yapmaları veya muvazaa fikri hâkindir. Meselâ, bir tacir, mağazasında bulunan malı teslim etmeden, ve hatta teslim etmek suretile, o malı ikinci bir tacire, ikinci tacir üçüncü bir tavire, ve üçüncü tacir ise yine birinci tacire satmış görünerek ve bunun için muktazi faturalar kesilerek zincir kapanır ve birinci tacir bu malı gûya üçüncüden almış gibi yüksek fiatlı fatura ibraz etmek ve binaenaleyh sureta daha yükseğe satmak imkânını elde etmiş olur. Burada, çok defa, malın müteamil ellerden geçirilmiş olması suretile muamelenin madde hükmünden kurtarılmasına çalışılması muhtemel ise de, bu muamele yine madde hükmünden kurtulamaz. Zira, bu takdirde, « ticarî teamül haricinde » tarifi yalnız araya giren ellerin o malı alıb satmalarının müteamil olmadığını değil, aynı zamanda anlaşma dolayısıyla muamelenin teamüle uygun olmayışını da ifade etmek suretile bu muameleyi önler. Bahsi geçen zincirin kapanmadığı da vakidir. Meselâ bir tacir bir malı müteamil olmayan diğer ellerden birisine satar ve bu muamele ikinci tacir için beklenmeyen bir nimet olduğu cihetle, kârın yalnız bir kısmı ile iktifa ederek diğer kısmını birinci tacire verir. Bu suretle, ckseriya, her iki el kanun muvacesesinde münferiden fiat arttırmak suçunu önlemeyi istihdaf ederler.

Zincirleme ticaret muameleleri daha başka şekiller de alabilir. Fakat hepsini burada derpiş etmeye imkân bulunmadığından tahdidî olmamak üzere, ruhu hakkında fikir veren misallerle iktifa edilmiştir.

II - 32 nci maddenin ikinci fıkrasına bazı yeni hükümler ilâvesine müteallik tadilât:

«Diğer bir malın da satın alınmasını mecburî kılmak suretile satışta bulunulması veya malın bu şartla satışa arz edilmesi» yolunda bir fiil ihtiva eden bu ilâvenin maksadı sarîh surette anlaşılmaktadır.

Açıkça bir malın fiatını arttıramıyanlar, bu mal ile beraber meselâ sürümü azalmış olan diğer bir malın da satın alınması şartını ileri sürmektedirlerki, bir çok memleketler gibi memleketimizde de tesadüf edilen bu muamele 32 nci maddede yazılı diğer memnu fiiller envaindan biri olmakla oraya ilâve edilmiştir.

III - 32 nci maddede bazı fıkraların kaldırılması suretile yapılan tadilât:

a) «Bir malın makbul bir sebebe müstenid olmayarak gümrükten çekilmemesi», 32 nci maddede

mutlak surette bir suç teşkil ettiği halde, bu fiil, 28 nci maddede Hükûmetin talebi hilâfına malın gümrükten çekilmemesi suretinde mütalea edilerek, 57 nci maddeye göre cezalandırılmıştır. Bir taraftan Hükûmetin ihtarı üzerine suç mahiyeti alabilen ve diğer taraftan bizatihi suç addolunan bu fiile müteallik iki maddenin vücudü tatbikatta tereddüdü mucib olacağından ve bu tereddüdün izalesi için iki maddeden biri hakkında tercihimiz ifade edilerek ona göre metnin tanzimi lâzım geldiğinden, 28 nci maddenin ibkasına mukabil 32 nci maddedeki hükmün kaldırılması muvafıkı mütalea edilmiştir.

28 nci madde halen tatbikat görmektedir. Gümrüklerde bulunan mallardan alâkadarlarca çekilmesinde bazı müebir sebebler dolayısıyla müşkülât bulunan mallar için Hükûmetçe bu müşkülât izale edilerek malların çekilmesi temin edilmektedir. Binaenaleyh, gümrüklerde bulunan mallardan haberdar olmak ve bunları ihtiyaca göre gümrüklerden çekirmek hususlarında 28 nci madde ile Yüksek Meclisin verdiği salâhiyet kâfi ve ihtiyaca uygun olduğundan ayrıca 32 nci madde ile bir suç ihdasına bu bakımdan da lüzum kalmadığı tatbikat neticelerinden anlaşılmıştır.

b) «Lüzumundan fazla mal satın alınması, bu malların iddihar edilmesi» fıkrası tayyedilmiştir. Zira, diğer taraftan, ancak bazı kararlar alındıktan sonra aynı suçun tekevvün edebileceğini beyan eden 25 nci madde mevcut bulunmakta olup, tatbikatı tereddüden kurtarmak ve bazı haksızlıklara mahal verilmemek için bu iki hükümden birisini tercih eylemek lâzımgelmiş ve 25 nci madde tercih edilmiştir.

c) «Müstahsil yahud müstehlik aleyhine fiat birliği yapmak» fıkrası da keza kaldırılmıştır. Buna da 35 nci maddenin mevcudiyeti dolayısıyla lüzum görülmüştür.

33 ncü madde

Hükûmete, lüzumu halinde, mahfuz mahalleri ve depoları işgal ve istimal etmek hakkını veren bu maddeye, katî bir zaruret karşısında gayrimenkuller tahliye ettirildiği takdirde alâkadarların bundan mütevellid masraflarının tediye edileceği hükmü ilâve olunmuştur.

36 ncü madde

Hükûmetin lüzumunda, her hangi bir sebeble yurdumuzda bulunmakta ve beklemekte olan ve eenebi bayrağı taşıyan deniz nakil vasıtalarından da istifade edebilmesi için kanunun 36 ncü maddesine muktazi hüküm konmuştur.

43 ncü madde

Millî Korunma kanununun şumulüne, şimdiye kadar tatbikattan alınan neticelere göre ve memleketin zarurî ihtiyaçlarının doğrudan doğruya Hükûmetçe temini için tefrikına lüzum görülecek sermaye ve masrafların mikdarının şimdiden tayinine imkân görülebilmesine binaen kanunun 43 ncü maddesile Hükûmet emrine tahsis olunan sermayenin tezyidi icabetylemektedir.

44 ncü madde

Malî hükümler meyanında, 44 ncü maddenin tadiline sebep, yeniden ihdası melhuz teşkilâtın ne kadar masrafı mucib olacağını şimdiden kestirmek imkânsızlığıdır. Her zaman ve her yerde olduğu gibi Hükûmetin gerek kadro ve gerek idare masraflarının tayininde israfı hiç bir zaman mahal vermiyeceği şübhesizdir.

47 ncü madde

Kanunun 47 ncü maddesinin ikinci fıkrası kadro ve idare hesaplarının ayrı bir hesabda, muamelâta müteallik tediye ve tahsisatın da taallük ettiği vekâlet için açılan hususî hesaplarda gösterilmesini âmirdir. Ancak bir işletmenin veya mütedavil sermaye tahsis olunan bir müessesenin sene so-

nunda aldığı netice bütün masraflarının ve varidatın aynı blâncoda gösterilmesile mümkün olabilir. 47 nci maddenin bu esasa istinaden tadili teklif olunmaktadır. Buna mukabil kadro ve idare hesaplarının sene sonunda ayrı bir cedvelde iraesî keyfiyeti de ihmal edilmemiştir.

50 nci madde

50 nci maddeye ilâve olunan fıkra, kanunun 31 nci maddesinin son iki fıkrası mucibince verilecek malûmatı havi beyanname ve yazıların gerek damga resminden ve gerek saire resim ve vergilerden muafiyeti tasrih eylemektedir. Bunun sebebi, tacir olan veya olmayan şahıslardan sık, sık ve bazan muntazaman malûmat istenilmekte olması hasebile bunların ayrıca malî bir külfet altında bulunmalarındır. Tatbikatta bu nokta şikâyeti mucib olmuştur.

53 ncü madde

Tesirleri ve vahameti muhtelif olan müteaddid suçta aynı cezalar tertib edilmiş olduğundan, suç ile ceza arasında tevazün teminini istihdaf eden tadilât teklif edilmektedir.

Evvelce 31 nci maddeye müteallik suçlar da bu madde ile cezalandırılmakta idi. Fakat, 59 neu madde yeniden tahrir edilince, 31 nci maddeye aid cezaların tamamen 59 neu maddeye alınması ve oradaki tedrice tâbî tutulması lüzumu hâsıl olmuştur ki, bu lüzum mezkûr maddeye müteallik mucib sebeplerden anlaşılmaktadır.

59 neu madde

59 neu madde, kanunun haklı olarak vazettiği en şedid cezayı ihtiva etmektedir. Filhakika, bu maddeye nazaran, 32 nci maddede yazılı fiilleri işleyenler hakkında 500 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezası ile beraber 2 seneden 5 seneye kadar sürgün cezası tertib edilmiştir.

Bu maddede, işlenen fiilin vahamet derecesine göre bir tedric mevduc olmadığından, tesir ve neticeleri itibarile en hafifinden en şedidine kadar fiilin her derecesi için aynı cezanın tatbiki lâzımgelmektedir. İşte bu noktadır ki yapılan kanunî takibat muvaffakiyetsizliğe uğramıştır. Yani, 59 neu maddenin bütün şiddeti nadir mühim fiillere munhasır kalmış ve halbuki tatbikatta en ziyade tesadüf edilen bir çok fiat arttırma fiilleri cezasız kalmıştır.

Acaba, çok ağır bir cezanın daha hafif fiillere de tatbiki zarureti mi bu yola sevk etmiştir? Yoksa, 32 nci maddenin birinci fıkrasının alelûmum piyasa fiatlarını arttıracak derecede bir suç işlemesi suretinde yani gayet mahdud manada alınması üzerine mi bir çok fiiller suç telâkkisinden kurtulmuş ve bunlar cezasız kalmıştır. Yahud, 32 nci maddenin birinci fıkrasının manasını daraltmaktaki âmil bizzat bu tedric noktasından mütevellid viedanî müşkilât mıdır, yoksa metindeki «Fiat yükseltilmesi» ibaresinin tavzihe muhtaç olması mıdır? Bunlardan başka şu sual de sorulabilir : Hükûmetin tesbit ettiği fiatı da aşmak cesaretini gösterene 25 ilâ 250 lira ağır para cezası verilmesi, 2 ilâ 5 sene sürgün cezasının ancak büyük ihtikâr vakialarına munhasır olduğu gibi bir telâkkinin doğmasına mı hizmet etmiştir?

Bütün bu mülâhazalar hâkimlerin viedanî kanaat ve takdirleri sahasına aid olduğu için, Hükûmete düşen iş, sadece mevduc bir vaziyeti tesbit ederek lüzumlu tedbirleri teklif etmekten ibaret olabilir. İşte bu suretledir ki, 32 nci maddenin birinci fıkrasına asıl manasını vâzihan gösterecek bir şekil verdikten sonra, 53 ve 59 neu maddelerde de lüzumlu tadilâtın yapılmasına geçilmiştir.

Vaziyetin tedkiki neticesinde, ihtiyacın, bir taraftan, 31 nci maddedeki fiatlara riayetsizlik suçuna 53 ncü maddede tertib edilen ceza ile 32 nci maddenin birinci fıkrasında yazılı fiatlara müteallik suçun cezasını aynı mikyasa tâbî tutmak ve diğer taraftan cezaların heyeti umumiyesi üzerinde bir tedric yapmaktan ibaret bulunduğu anlaşılmıştır.

Yüksek Meclis, yukarıdaki izahatı da dinledikten sonra, takdir buyuracaktır ki, menfur ihtikâr fiilini önlemek ve cezalandırmak için Hükûmet, bir silâha ihtiyacı olmakla beraber, fevkalâde şiddetli fakat inkıta yapan bir silâha bilâinkıta işleyen daha az şiddetli bir silâhı tercih etmek za-

ruretinde bulunmaktadır. Bu zarureti, nazariyat değil, cereyan etmiş olan hâdiseler kendisine kabul ettirmiştir.

Binaenaleyh, 59 neu maddede yapılan tedriğ mahza bir tahfif kabulü lüzumundan dolayı değil, maddenin tatbik kabiliyetini arttırmak, maddenin şumulü sahasından kaçan bir çok fiilleri ceza tahdidini altına almak ihtiyacından ileri gelmiştir. En küçük esnaf ve perakendeciden en büyük tacire kadar herkes kendisini bu inzibatın altında görmelidir.

Halbuki bu inzibat bu gün arzedilen esbattan dolayı rahnedar olmuştur. Hükûmete göre, tonla mal satan büyük tacir kadar, bilâsebeb bir mumu, bir kilo fasulyeyi pahalı satan da muhtekirdir. Kasıd aynıdır, nisbet değişebilir. Bu gibi hâdiseler pek çoktur ve bilhassa bunların, maddeye verilecek tatbik kabiliyeti ile, kanunun şumulü dahilinden kaçmamaları temin edilmelidir.

Bu noktadan hareketle teklif olunan 59 neu madde tedkik olunduğu zaman görülecektir ki, evvelâ, ister Hükûmetçe tesbit edilmiş bir fiyat aşmak ister fiyat tesbit edilmemiş olan sahada bir malı gayri muhik surette yüksek bir fiyatla satmak veya mal saklamak, satmamak gibi suçlar bahis mevzuu olsun, bunların cümlesi ve keza netice ve tesirleri itibarile bu fiillerin her derecesi ihtikâr fiili olarak 59 neu maddenin birinci fıkrasile cezalandırılmış, saniyen, metinde yazılı sıra dahilinde fiilin hafifliğine göre daha hafif cezalar tertib edilmiştir.

Şu sebeble ki, gerek Hükûmetin tesbit ettiği fiyat aşılarak gerek serbest kalan sahada muhik sebebsiz yapılan en küçük tereffü'e dahi evvelâ ihtikâr adı verilmelidir. Bunlarda kasıd kötü, ve tesiri ne olursa olsun, fevkalâde ahval içinde, ammenin selâmeti aleyhine müteveccih olmak vasfı vardır. Binaenaleyh evvel emirde böylece tavsif edildikten sonra, fiilin en şedidinden en hafifine kadar her derecesine lâyük olan cezayı vermek Millî korunma kanununun ruhu bakımından daha uygun olur. Bununla beraber, Yüksek Meclis cezalara tatbik kabiliyeti vermek için bu noktalar üzerinde ne kadar durursa bunun o derece mahalline masruf bir himmet olacağını da kaydetmeliyiz.

Tatbikatta tereddüde mahal kalmamak üzere şu izahati vermeği de lüzumlu gördük. Salâhiyetli mercilerce tesbit edilen fiatlara veya kâr yüzdelerine riayetsizlik fiili, hangi sebep ve suretle ika edilirse edilsin, zatında bir suç teşkil eder. Yani, tesbit edilen bir fiata riayet mecburidir. Hiç kimsenin, bu fiyatın kendisi için idare etmediği gib bir defa dermeyanı ile bu mecburiyete riayetsizlik cezasından kurtulması düşünülemez.

Keza, Hükûmetin fiyat tesbit etmediği ahvalde, muhik sebebi olmadan bir malı on para fazlaya satmak dahi suçtur. Herkes fiyatını tayin ederken bu mesuliyetin altındadır. Bir limonun veya yarım kilo pirincin kırk para fazlaya satılması gibi misallerde, rakamların küçüklüğü suçun amme selâmeti aleyhine müteveccih tesiratını unutturmamalıdır. Eğer bunlar ceza görmezlerse, damla damla artan pirincin fiyatını bir gün on kuruş yükselmiş görürüz ki, kanun bunu önlemek istemektedir.

Bütün bunlar 59 neu maddeye göre cezalandırılacak, fakat, mezkûr maddede yazılı olduğu veçhile, bu fiillerin işlenmesinden tevellüd eden veya edebilecek olan zarar malın yahud temin edilen veya edilmesi kasdolunan gayri muhik menfaatin miktarı veya mahiyetine göre hafif veya ağır olabileceği için, verilecek cezanın miktarı da bahsi geçen maddede yazılı derecelere göre tayin edilebilecektir.

Metinde «Mikdar veya mahiyetine göre» ifadesi bililtizam kullanılmıştır. Meselâ, muhik fiyatları 100 kuruş olan bir podra ile bir ilâem 120 kuruşa satılması halinde, fiyat müsavatına rağmen ilâca müteallik suçun ağırlığında iştibaha mahal yoktur. Zira bu ikinci madde insanın sıhhat ve hayatı ile alakadardır. Bu maddelerin saklanması, satışından imtinayı gibi suçlarda da bu mülâhazalar nazara alınmağa değer. Mikdar bakımından, bir top bez üzerinden gayri muhik kazanç bir iki liraya munhasır kaldı diye suçü küçük görmeğe mahal yoktur. Zira, unutulmamalıdır ki, bu fiil bir top üzerinde yakalanmış ve gayri muhik menfaat bir iki liraya maksur görünmüş ise de o tacirin mevud stokuna dahil bütün toplar üzerinden aynı gayri muhik menfaatin yekûnu hesap edilirse zararın ağırlığı meydana çıkacaktır «Temin edilen veya edilmesi kasdolunan» tabiri burada tatbik mahalli bulmaktadır.

Bir perakendeci bakkalın gayri muhik kazancı ekseriya mikdar itibarile küçük kalır. Ancak, sat-

tiği malın halkın gıdasına teallük etmesi dolayısıyla fiil hususî bir ehemmiyet alacaktır. Binaenaleyh bu gibi ahvalde mikdarın azlığı gibi malın mahiyeti unsuru da nazardan uzak tutulmamak icab eder.

İhtikâr suçlarına dair muaddel maddeleri teklif edenler, bu metinlerde şu ruhun meknuz olduğuna kanidirler:

İhtikârın, yukarıda kemmiyet ve keyfiyet bakımından temas edilen muhtelif vehametteki dereceleri, memleketin yaşadığı zamanın fevkalâdeliğine göre de yani zaman içinde dahi değişebilir. Meselâ, en küçük nisbette kalan bir ihtikâr fiilinin dahi halk üzerindeki zarar ve tazyiki bir seferberlik veya harb halinde daha fazladır. Hükûmetin emirlerine riayetle, ve meselâ, harb tehlikelerine karşı korunma tedbirleri ittihazı maksadile halkın bazı maddeler mubayaasına geçtiği bir sırada bu maddeler üzerinde yapılan ihtikâr hususî bir vehamet arz ve ona göre cezaya liyakat kesbeder.

59 neu maddede ilk defa dükkân kapatma cezası vazedilmiştir. Bu cezaya, ticarete çok müessir olması itibarile müracaat edilmektedir.

Birinci fıkrada musadere hükmü tavih edilmiştir. Bu günkü metinde «suçlunun malları da musadere edilir» yolunda mevcut olan hükmün hudud ve şümulü belli olmamakta idi. Filhakika, «suçlunun malları» ibaresini, suçlunun suç mevzuu olan ve olmayan bilûmum mallarına şamil bir ifadeye müsaid bulunmaktadır ki, böyle bir mananın kanun vazının maksadı haricinde bulunduğu şüphesizdir. Diğer atraftan, «suçlunun malları» tabirinin, suç mevzuu olan, meselâ yarım kilo şekere veya yüz gram kahveye munhasır telâkki edilmesi de keza kanun vazının düşüncesine tekabül etmemektedir.

İşte bu sebebledir ki, musaderenin hudud ve şümulünü tayin eylemek zarureti hâsıl olmuş ve «suç mevzuu mal nevinden bütün mallar» ın tarzında teklif edilen tadil ile lüzumlu vuzuhun teminine çalışılmıştır.

Bu taviha nazaran, meselâ, bir kilo çiğ kahve dolayısıyla suçun tesbiti halinde; musadere hükmü, yalnız bu bir kilo çiğ kahveye raci olmayıp, suçlunun bütün çiğ kahve mevcuduna şamildir. Buna mukabil, suçlunun kavrulmuş veya öğütülmüş kahveleri musaderenin haricinde kaldığı gibi, kahveden başka malları da evleviyetle bu hükmün haricindedir.

Musadere hükmü dolayısıyla, 59 neu maddenin birinci fıkrası sonuna bir ilâvede bulunulmuştur. Bundan maksad, suçta kusuru olmadığı halde bazı müşkülâta maruz kaldığı görülen müşterinin vaziyetini tevhin eylemektir. Filhakika, bir dükkânda müşteri mal alırken bir memnu fiil tesbit edilince, müşterinin bu esnada tediye ettiği paranın kendisine iadesi uzun zamana ve formaliteye tevakkuf etmekte ve bu suretle hiç bir kusuru olmayan ve bazan ihbar etmek suretile kontrol hizmetlerine yardım etmiş bulunan vatandaş lüzumsuz sıkıntılara maruz kalmaktadır. Tatbikatta bunun misalleri görülmüştür. İşte önüne geçilmek istenen vakıa budur.

66 ncı madde

59 neu maddenin 2, 3 ve 4 neü fıkrasındaki suçlar nisbeten hafif olduklarından ve sürgün gibi ağır cezaları müstelzim bulunmadıklarından muhakemenin mevkufen devam edib etmemesinin hâkimin kanaatine bırakılması muvafık görülmüştür.

Muvakkat encümen mazbatası

T. B. M. M.

Muvakkat encümen

Esas No. 1/529

Karar No. 2

21 - XII - 1940

Yüksek Reisliğe

3780 numaralı Millî korunma kanununun bazı maddelerinin tadilini ihtiva eden ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından Yüksek Meclise sunulan lâyiha Ticaret vekili hazır olduğu halde encümenimizde incelendi.

26 - I - 1940 tarihinde neşrolunub on bir aya yakın bir zamandanberi meri olan mezkûr kanunun tatbikından elde edilen neticelere göre vücude getirilen bu lâyiha, esas itibarile muvafık görülrerek maddelerin müzakeresine geçildi.

Meri kanunun beşinci maddesi ile teşkil olunan büronun vazifesi, Millî korunma kanununun tatbikına müteallik işleri görmek şeklinde iken, lâyihada bu büronun vazifesi, Koordinasyon heyeti işlerini ihzar ve kararlarının tatbiklerini takibe mütedair işleri yapmak şeklinde teklif edilmiş ve encümence de aynen kabul olunmuştur.

Altıncı maddede teklif olunan tadillerin mühim bir kısmı Hükûmete bu kanunun tatbikını temine matuf teşkilâtın takviyesi maksadile merkezde ve merkez haricinde teşkilât yapmak salâhiyeti verilmesine ve diğer kısmı da halk ve millî müdafaa ihtiyaçlarının iktiza ettirdiği ticarî ve sınaî muameleleri ve Hükûmet tarafından verilecek diğer işleri görmek üzere hükmi şahsiyetler ihdasına müteveccihdir. Bu kanunun tatbiki sırasında merkez teşkilâtında ihdas olunacak kadroların tatbikına Hükûmetçe başlanmakla beraber derhal Büyük Millet Meclisine arzı derpiş edildiğinden bunun maksadı daha sarahatle ifadesi için (Büyük Millet Meclisinin tedkik ve tasdikına) suretinde ikmalî, encümence tensib edilmiştir. Başvekilin haiz olacağı inzibatî ceza verme salâhiyeti icabında mezkûr cezaları haifletebilmek ve kaldırmak iktidarı verilmesi suretile daha etraflı bir şekle ifrağı encümence kararlaştırılarak lâzımgelen ilâve yapılmıştır. Fazla mesaide bulunacakların taltifi için de lâyihada mevcud hükümler ihtiyaca uygun görülrerek kabul edilmiştir. vücude getirilmekte olan müesseselere müteallik hükümler bu müesseselerin işlemei için zaruri görülmüştür. Lâyihadaki Hükûmetin kurulacak

müesseselere mevdu vazifeleri elyevm mevcud müesseselere de tevdi edebileceği yazılıdır. (Mevcud müesseseler) tabirinde hususî müesseselerin dahil olmadığının mazbataya derci Encümenimizce münasib görülmüştür.

Meri 11 nei maddedeki (İdhalât maddeleri) kelimelerinin tayyı teklifi kabul olunmuştur.

Meri 14 neu madde ile Hükûmete, stok yapmak için lüzumlu maddelere el koymak salâhiyeti verilmişken lâyihada ayrıca bunların satışına ve tevzine de salâhiyet istenmiş ve muvafık görülmüştür.

On altıncı maddeye memleketimizde mebzû bulunan (Linyit) lerden azamî istifadeyi temin maksadile bir ilâve yapıldığı görülmüş ve kabul edilmiştir.

18 nei maddeye Encümence Ticaret vekilinin gösterdiği lüzum ve azadan Bilecik mebusu Kasım Güleğin teklifi üzerine bilûmum un fabrika ve değirmenlerine Hükûmetin el koyabileceğine dair bir fıkra ilâve edilmiş ve maddenin diğer hükümleri aynen muhafaza olunmuştur.

Meri 19 neu madde ile İş kanununun bazı hükümlerini icabında tatbik etmemek suretile çalışma zamanı ve çalışacak kolların mikdarını tezyide müteallik olarak Hükûmete verilmiş bulunan salâhiyetin, Hıfzıssıhha, Hafta ve Ulusal tatil kanunlarının bazı hükümlerinin de icabında yine bu maksadla tatbik edilmemesi suretile tevsii hakkında lâyihadaki teklif münasib görülmüştür.

21 nei maddenin tadili ile Hükûmete, zarurî görülmeyen maddelerin sarfını men salâhiyeti istenmiş ve Encümence de kabul olunmuştur.

Mari 26 nei madde ile Hükûmete verilen salâhiyetin idhal olunan malların satış ve sair işlerle de işğal mezuniyeti verilmesi suretile takviyesi teklifi de Encümenimizce kabul olunmuştur.

Evvelce 30 neu madde ile mühim merkezlerdeki gayrimenkul kira bedellerinin arttırılmaması istihdaf edildiği halde tatbikatta başka yollar-

la buna muhalefet edildiği görüldüğünden tadil teklifi ile bu sui istimallere sed çekmek istenildiği görülmekle encümenimizce muvafık görülmüş ve icar mukavelelerinde yazılı ademi tahliyeden mütevellid tazminata da tatbik mahalli kalmıyacağına mazbataya derci tensib edilmiştir.

Meri 31 neci madde için lâyihanın birinci fıkrasında maliyete zammedilecek azamî kâr nisbetlerinin de tayinine Hükûmete salâhiyet verilmesi, ikinci fıkrada, birinci fıkra mucibince tesbit olunan fiat ve kâr nisbetleriyle cins, nevi veya vasıflara muhalif satışı veya satışa arzında memnuiyeti, üçüncü fıkradaki sair kanunlar hükümlerine müsteniden mercilerince tesbit olunan fiyatlar fevkinde bir malın satılması veya satışa arzının da memnuiyeti, dördüncü fıkrasında tacir sıfatını haiz kimselerin faturasız mal satın almalarının menedileceği yeni beşinci fıkra - eski dördüncü fıkradır - Altıncı fıkrasında, tüccarlar arasındaki alım ve satımlarda bir malın mevcut bulunmadığı, satıcı tarafından beyan edilmesi üzerine alıcı keyfiyeti mübeyyin bir vesika talep ettiği takdirde bu vesikanın verilmesi mecburiyeti ve yedinci fıkrasındada merî kanunun ikinci fıkrasında mevcut hükme ilâveten ticarî defterlerinde bu madde hükümlerinin tatbikını temin için gösterilmesi mecburiyetinin vazî teklif ve bunların hepsi ihtiyaca uygun görülerek Encümenince kabul edilmiş yalnız dördüncü fıkradaki ve, veya şeklinde tashih edilmiştir.

Lâyihada meri kanunun 32 neci maddesinin birinci fıkrasının « ... muhik sebep olmaksızın bir malın fazla fiatla satılması veya satışa arz edilmesi yasaktır » suretinde tadili ve ikinci fıkrasının fazla fiatla satmak kasdının matufu bulunan işler (veya) edatı ile tadadı, zincirleme muamelesinin de (her hangi bir maddenin ticarî taamüller haricinde muhtelif ellere geçirilmesi) şeklinde tavzihi, yine bir malın satışında diğer bir malın satın alınmasını mecburî kılmak suretile satışın menî, esasının ilâvesi teklif ve encümenimizce kabul olunmuştur.

Otuz üçüncü maddeye, Hükûmetçe lüzumunda tahliye ettirilecek gayrimenkul şagillerinin tahliyeden mütevellid masraflarının Hükûmetçe teediye edileceğine dair ilâvesi istenen fıkra da aynen kabul ve maddede (Hükûmet) kelimesi başa alınmak suretile bir tashih yapılmıştır.

36, 43, 44, 47, 50 ve 53 nevi maddelerde yapıl-

ması lâyihada teklif olunan tadiller, Hükûmetin bu baktaki mucib sebepleri uygun görülmeyle aynen kabul edilmiştir.

Meri 59 nevi maddede işlenen suçun vahametine göre cezalarda tedricî esasının bulunmaması tatbikatta, maddeden maksud olan gayeyi temin edemediği esbabı mucibesile icrası Hükûmetçe teklif olunan tadil yerinde görülerek kabul edilmiş ve encümenimizce Hükûmetin bu baktaki muvafık görülen mucib sebeplerine ilâveten mazbatamızda musadereye müteallik kısmın misalle izahı faydalı mülâhaza edilmiştir.

Meselâ bir bayiden sunlayt sabununu istenib de müşteriden fazla fiat talep edilecek olursa mahkemece hakkında musadere kararı verilecek mal, yalnız müşterinin talep ettiği miktarda sunlayt sabun olmayıp mevcut tek mil sunlayt sabun nevi olub bu mevcut sair nevi sabunlara teşmil edilmeyecektir. Yine buğdayda vaki ihtikârda dahi buğdayın ihtikâra mevzu teşkil eden nevinin mahkemece araştırılması lâzımdır. Binaenaleyh tatbikatta nevi esasî göz önünde tutularak vazî kanunun maksadı teshil edilmiş olacaktır.

66 nevi maddenin (2) ve (3) nevi fıkrasındaki suçlar nisbeten hafif olduklarından hapis ve sürgün cezasını değil yalnız para cezasını müstelzim bulunluklarından, muhakemenin mevkuften devam edib etmemesi hâkimin takdirine bırakılması hakkındaki tadil teklifi dahi muvafık görülerek aynen kabul edilmiştir. Bu suretle tatbikatın neticelerine göre Hükûmetin Millî korunma kanununda yaptığı tadil teklifleri ile Encümenimizin bunun üzerinde yaptığı tadiller telhis edilmiş bulunmaktadır.

Halk ve Millî müdafaa ihtiyaçlarını temin maksadile tanzim edilmiş bulunan Millî korunma kanununa yapılması yukarıda teklif olunan tadilleri, Encümenimiz bu mühim ve hayatî gayenin daha iyi şekilde istihsaline hâdim bulunduğunu Yüksek Heyetinize arz ve işin ehemmiyetine binaen müstaceliyetle müzakeresini rica ve teklif eyler.

Millî Ko. kanunu	M. M..	Kâ.
Muvakkat En. Rs.	Bingöl	Bilecik
<i>Feridun Fikri</i>	<i>G. Gültekin</i>	<i>K. Gülek</i>
Bursa	Diyarbakır	Eskişehir
<i>A. N. Ayas</i>	<i>V. N. Sünkitay</i>	<i>E. Sazak</i>

Kastamonu
59 neu maddedeki «nevi»
kelimesinin - şumulüne ve
tatbikatta ihtilâfı mucib
olabileceğine göre - tayye-
dilmesi reyindeyim ; bina-
enaleyh muvafık gördü-
ğüm şekli müzakere sıra-

Kayseri
R. Özsoy

sında Umumi Heyete arz
ve teklif edeceğim
A. Binkaya

Kayseri
F. Baysal

Malatya
N. Baydar

Tokad
C. Kovalı

Gazianteb
Ahmed Aksu

Mardin
Dr. R. Levent

Trabzon
F. A. Barutcu

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Millî korunma kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 18 - I - 1940 tarihli ve 3780 numaralı millî korunma kanununun 5, 6, 11, 14, 16, 19, 21, 26, 30, 31, 32, 33, 36, 43, 44, 47, 50, 53, 59 ve 66 ncı maddeleri aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur :

Madde 5 — Koordinasyon heyetinin mesai-sini ihzar etmek ve bu kanun hükümlerinin ve İcra Vekilleri Heyetince bu kanuna müsteniden ittihaz olunan kararların tatbikatını takibe müteallik işleri görmek üzere Başvekâlete bağlı Koordinasyon Bürosu tesis olunur.

Madde 6 — Bu kanun hükümlerine tevfi-kan İcra Vekilleri Heyetince itihaz edilen kararlar alâkalı vekâletler tarafından kendi teşkilâtı ve bu kanuna müsteniden kurulan veya tanzif edilen teşkilât ve müesseseler vasıtasile infaz ve tatbik olunur.

Bu kanunla Hükûmete verilen hizmetlerden bir veya bir kaç ile meşgul olmak ve bu kanun-daki salâhiyetlerle teşhiz edilmek üzere lüzum görülen Devlet teşkilâtında yani memuriyetler ihdasına Hükûmet salâhiyetlidir.

Vekâletlerin merkez teşkilâtında ihdas oluna-cak kadrolar tatbik ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisine arz olunur. Bu kadroların maaş ve ücretleri 44 ncü maddedeki bir milyon lira haricinde olmak üzere, 43 ncü maddedeki ser-mayeden sarfolunur.

Vekâletlerin merkez teşkilâtı haricinde ihdas olunacak vazifelerin ve Koordinasyon bürosu-nun kadroları İcra Vekilleri Heyeti kararile tatbik edilir.

Halk ve millî müdafaa ihtiyaçlarını temine matuf bilûnum ticarî ve sınaî muameleleri ifa etmek ve Hükûmet tarafından bu kanundaki salâhiyetler dairesinde verilecek diğer işleri gör-mek üzere İcra Vekilleri Heyeti kararile hükmi şahsiyeti haiz müesseseler ihdas olu-nabilir. Bu müesseselerin kadroları İcra Vekil-leri Heyetince tasdik olunur ve bunlara bu ka-nunun 43 ncü maddesindeki paradan lüzumlu mikdar sermaye tefrik ve tahsis olunabilir.

Bu müesseselerin ve memurların halk ile mu-amele ve münasebetlerinde hususî hukuk hü-kümleri cari olub sermayeleri ve bütün malları

MUVAKKAT ENCÜMENİN DEĞİŞTİRİŞİ

Millî korunma kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 18 - I 1940 tarihli ve 3780 nu-maralı Millî korunma kanununun 5, 6, 11, 14, 16, 19, 21, 26, 30, 31, 32, 33, 36, 43, 44, 47, 50, 53, 59 ve 66 ncı maddeleri aşağıdaki şekilde ta-dil olunmuştur :

Madde 5 — Hükûmetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 6 — Bu kanun hükümlerine tevfi-kan İcra Vekilleri Heyetince ittihaz edilen ka-rarlar alâkalı vekâletler tarafından kendi teş-kilâtı ve bu kanuna müsteniden kurulan veya tanzif edilen teşkilât ve müesseseler vasıtasile infaz ve tatbik olunur.

Bu kanunla Hükûmete verilen hizmetlerden bir veya bir kaç ile meşgul olmak ve bu kanun-daki salâhiyetlerle teşhiz edilmek üzere lüzum görülen Devlet teşkilâtında yeni memuriyetler ihdasına Hükûmet salâhiyetlidir.

Vekâletlerin merkez teşkilâtında ihdas olunacak kadrolar tatbik ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin tedkik ve tasdikına arz olunur. Bu kadroların maaş ve ücretleri 44 ncü maddedeki bir milyon lira haricinde olmak üzere, 43 ncü maddedeki sermayeden sarfolu-nur.

Vekâletlerin merkez teşkilâtı haricinde ihdas olunacak vazifelerin ve Koordinasyon bürosunun kadroları İcra Vekilleri Heyeti kararile tatbik edilir.

Halk ve millî müdafaa ihtiyaçlarını temine matuf bilûnum ticarî ve sınaî muameleleri ifa etmek ve Hükûmet tarafından bu kanundaki salâhiyetler dairesinde verilecek diğer işleri gör-mek üzere İcra Vekilleri Heyeti kararile hük-mî şahsiyeti haiz müesseseler ihdas olunabilir. Bu müesseselerin kadroları İcra Vekilleri Heye-tince tasdik olunur ve bunlara bu kanunun 43 ncü maddesindeki paradan lüzumlu mikdar ser-maye tefrik ve tahsis olunabilir.

Bu Müesseselerin ve memurlarının halk ile muamele ve münasebetlerinde hususî hukuk hü-

Devlet mallarındandır. Murakabeleri bu kanunun 51 nci maddesi hükümleri dairesinde yapılır.

Yukarıdaki fıkralarda zikredilen vazife ve işleri İcra Vekilleri Heyeti mevcut müesseselere de verebilir.

Başvekil lüzum göreceği her hangi bir daire veya müesseseyi, bütçe ve teşkilâtına mütedair meri hükümler mahfuz kalmak üzere, tamamen veya kısmen her hangi bir vekâlet veya daire emrine vermeğe salâhiyetlidir.

Bütün daire ve müesseseler işbu kanunun tatbikına mütedair olan karar ve tebliğleri derhal tatbik ve icra etmekle mükelleftirler. Bu kanunun tatbikatında kusuru görülen memur ve müstahdemleri, her hangi bir vekâlet, daire veya müesseseye mensub olursa olsun, Başvekil inzibatî cezalardan her hangi birile, tertib gözetmeksizin, cezalandırabilir. Memuriyetten ihraç cezası müstesna olmak üzere, diğer inzibatî cezalara karşı itiraz olunamaz ve dava açılmaz.

Bu kanuna müsteniden vücade getirilen teşkilât ve müessese kadrolarında istihdam edilenlerden fazla mesaisi ve muvaffakiyeti görülenlere, 3656 ve 3659 numaralı kanun hükümlerine göre müstahak oldukları maaş veya ücret tutarile tayin edildikleri kadrodaki maaş veya ücret tutarı arasındaki farkı geçmemek şartile ve Başvekilin tasvibile, kadro tasarrufatından aylık maktu tazminat verilebilir. Şu kadar ki 5 nci ve daha yukarı dereceli kadrolara tayin edileceklerine verilecek tazminat müstahak oldukları maaş veya ücret tutarile iki üst derece tutarı arasındaki farkı geçemez.

Her hangi bir dairede tekaüde tâbi maaşlı bir hizmette müstahdem iken yukarıda yazılı daire ve müesseselerin ücret kadrolarına naklolunanların 3656 numaralı kanunun maaşlı memurlar hakkındaki umumî hükümlerine göre almaları icabeden maaş tutarı istihdam edildikleri daire ve müesseselerdeki kadro tahsisatından tesviye olunur. Bunların tekaüdlük hakları mahfuz olub buralarda geçen hizmetleri filî hizmet sayılır. Aylıklardan aidat tevkifi suretile tekaüd haklarına malik olan memurlardan bu suretle nakledilecekler hakkında da aynı hüküm tatbik edilir. Şu kadar ki, aylıklarından kesilecek aidatla kendilerini istihdam eden teşkilât ve müesseseler tarafından verilecek muadilleri mensub oldukları tekaüd sandığına yatırılır.

kümleri caridir. Bu müesseselerin sermayeleri ve bütün malları Devlet mallarındandır. Murakabeleri bu kanunun 51 nci maddesi hükümleri dairesinde yapılır.

Yukarıdaki fıkralarda zikredilen vazife ve işleri İcra Vekilleri Heyeti mevcut müesseselere de verebilir.

Başvekil lüzum göreceği her hangi bir daire veya müesseseyi bütçe ve teşkilâtına mütedair meri hükümler mahfuz kalmak üzere, tamamen veya kısmen her hangi bir vekâlet veya daire emrine vermeğe salâhiyetlidir.

Bütün daire ve müesseseler işbu kanunun tatbikına mütedair olan karar ve tebliğleri derhal tatbik ve icra etmekle mükelleftirler. Bu kanunun tatbikatında kusuru görülen memur ve müstahdemleri, her hangi bir vekâlet, daire veya müesseseye mensub olursa olsun Başvekil inzibatî cezalardan her hangi birile, tertib gözetmeksizin, cezalandırabilir ve bu cezaları hafifletebilir veya kaldırabilir. Memuriyetten ihraç cezası müstesna olmak üzere, diğer inzibatî cezalara karşı itiraz olunamaz ve dava açılmaz.

Bu kanuna müsteniden vücade getirilen teşkilât ve müessese kadrolarında istihdam edilenlerden fazla mesaisi ve muvaffakiyeti görülenlere 3656 ve 3659 numaralı kanun hükümlerine göre müstahak oldukları maaş veya ücret tutarile tayin edildikleri kadrodaki maaş veya ücret tutarı arasındaki farkı geçmemek şartile ve Başvekilin tasvibile kadro tasarrufundan aylık maktu tazminat verilebilir. Şu kadar ki 5 nci ve daha yukarı dereceli kadrolara tayin edileceklerine verilecek tazminat müstahak oldukları maaş veya ücret tutarile iki üst derece tutarı arasındaki farkı geçemez.

Her hangi bir dairede tekaüde tâbi maaşlı bir hizmette müstahdem iken yukarıda yazılı daire ve müesseselerin ücret kadrolarına naklolunanların 3656 numaralı kanunun maaşlı memurlar hakkındaki umumî hükümlerine göre almaları icab eden maaş tutarı istihdam edildikleri daire ve müesseselerdeki kadro tahsisatından tesviye olunur. Bunların tekaüdlük hakları mahfuz olub buralarda geçen hizmetleri filî hizmet sayılır. Aylıklarından aidat tevkifi suretile tekaüd haklarına malik olan memurlardan bu suretle nakledilecekler hakkında da aynı hüküm tatbik edilir. Şu kadar ki, aylıkla-

Madde 11 — Hükümet, sanayi ve maadin müesseselerinin mamullerini ve istihsallerini ve idhalât maddelerini normal maliyetlerine yüzde muayyen bir kâr ilâvesile mubayaa edebilir. Bu malların Hükûmete teslimi mecburidir. Hükümet bunların satış, tevzi, toplama ve sevk işlemlerine iştirak edebilir.

Madde 14 — Hükümet, halkın ve millî müdafaanın ihtiyacı olan her nevi maddeleri ve yardımcı malzemeleri değer fiyatının tediyesi mukabilinde el koyarak almağa, maksada göre tevziye, satmağa ve ihtiyacı olan müesseselere kârsız vermeğe salâhiyetlidir.

Madde 16 — Hükûmî ve hakikî şahıslar elinde bulunan madenlerden azamî cevher alabilmek ve istihsalleri bir elde toplamak maksadile Hükümet, bunları birleştirerek işletebilir. Bu maddenin tatbiki dolayısıyla işletmeden mahrum kalan maden sahiblerinin devam eden mahrumiyet müddetlerine aid zararları ödenir.

Linyit taharri ruhsatnamesini haiz olanların, imtiyaz kararnamesinin istihsaline aid muameleyi takible beraber, maadin nizamnamesinin 26 ncı maddesinde tayin olunan miktardan fazla dahi linyit ihraç etmelerine müsaade olunabilir.

Madde 19 — Sanayi ve maadin müesseselerinde diğerk iş yerlerinde fazla çalışmağa Hükümetçe lüzum görülen hallerde, işlerin mahiyetine ve ihtiyacın derecesine göre, günlük iş saatleri, gündüz ve gece çalışmalarında tatbik edilmek üzere, üçer saate kadar arttırılabilir. İşbu fazla saatlerle çalışmalara aid ücretler işkanununun 37 nci maddesi mucibince ödenir.

12 yaşından yukarı kız ve erkek çocukların sanayi işlerinde ve 16 yaşından yukarı erkek

rından kesilecek aidatla kendilerini istihdam eden teşkilât ve müesseseler tarafından verilecek muadilleri mensub oldukları tekaüd sandığına yatırılır.

Madde 11 — Hükümet, sanayi ve maadin müesseselerinin mamullerini ve istihsallerini normal maliyetlerine yüzde muayyen bir kâr ilâvesile mubayaa edebilir. Bu malların Hükûmete teslimi mecburidir. Hükümet bunların satış, tevzi, toplama ve sevk işlemlerine iştirak edebilir.

Madde 14 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 16 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 18 — Hükümet bilûmum un fabrikaları ve değirmenlerine ve tebliğ ettiği tedbirleri tatbik etmiyen ve istenilen derecede istihsalde bulunmakta taallül gösteren sanayi ve maadin müesseselerine el koyarak kendisi işletebilir. Bu işletmenin devamı müddetince müessesesahiblerine mümasili tazminat verilir.

Madde 19 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

çocukların maden işlerinde çalışmaları hakkında 151, 1593 ve 3008 numaralı kanunlarda mevcut tahdidî hükümler Hükûmet kararile tatbik edilmeyebilir.

İşbu kanunun istihdaf ettiği hususlarda Hafta tatili kanunu ile Ulusal bayram ve genel tatiller hakkındaki kanun hükümleri Hükûmet kararile kısmen veya tamamen tatbik olunmayabilir. Şu kadar ki bu hüküm işçilerin en az birer aylık fasılalarla çalıştırıldıkları işlerin gayrisinde işçinin haftada bir gün tatil hakkını ihlâl edemez.

Madde 21 — Hükûmet, icabında, lüzum gördüğü maddelerin istihlâkını menedebileceği gibi, bunların istihlâk şekil ve mikdarını tayin veya tahdid edebilir.

Madde 26 — Hükûmet, halk ve millî müdafaa ihtiyaçlarını temin ve ihracatı tanzim veya müstahsili himaye maksadile memleket mahsullerini ve mamullerini mubayaa etmek ve memleket ihtiyacını temin ve idhalâtı tanzim maksadile hariçten mal mubayaa eylemek ve stoklar yapmak ve bunların satış, tevzi, toplama ve sevk işleriyle iştigal etmek salâhiyetlerini haizdir.

Memleket mahsullerinden birinin ihracı Hükûmetçe tahdid veya menedilmesinden dolayı dahilî satış fiyatına düşüklük âriz olursa müstahsili bu yüzden maruz kalacağı zarardan vikaye için Hükûmet, bu mahsulleri ya değer pahasile satın alır veyahud bunların terhini mukabilinde müstahsillere para ikraz edilmesini temin eder.

Madde 30 — Bu kanunun tatbikte bulunduğu müddet zarfında şehir, kasaba, iskele, liman ve istasyonlarda gayrimenkullerin kira bedelleri bu kanunun tatbik mevkiine konmasına tekaddüm eden sene zarfındaki son icar mukavelenamesile muayyen olan kira bedellerinden hiç bir suretle fazla olamayacağı gibi mukavele şartlarında da kiracılar aleyhine değişiklik yapılamaz.

Kiraları icar mukavelenamesile muayyen olmayan veya kanunun tatbik mevkiine girmesinden sonra inşa veya tadil edilmiş olan veya müstecir tarafından tahliye edildikten sonra kullanma tarzı değiştirilerek icar olunan gayrimenkullerin kira bedellerinin ne suretle tes-

Madde 21 — Hükûmet, icabında, lüzum gördüğü maddelerin istihlâkını menedebileceği gibi, bunların istihlâk şekil ve mikdarını da tayin veya tahdid edebilir.

Madde 26 — Hükûmetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 30 — Hükûmetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

bit olunacağını Hükümet bir kararname ile tayin eder.

İcar mukavelelerinin bilcümle hükümlerine müstecirler tarafından riayet edilmek ve icar müddetinin hitamından evvelki on gün zarfında mukaveleyi yenilemek şartile işbu kanunun meriyetten kalkmasından üç ay sonraya kadar müstecirler aleyhine tahliye davası mesmu değildir. Ancak mal sahibi gayrimenkulü bizzat mesken olarak kullanmak mecburiyetinde kalırsa icar mukavelesinin hitamında tahliye talebinde bulunabilir.

Kaloriferli binalarda kömür fiyatındaki tahvüllerin kira bedellerine inikâs nisbeti icabı hale göre bir kararname ile tayin olunur.

Bu madde hükümlerinin tatbik olunacağı yerleri Hükümet tayin ve ilân eder. Bu yerlerde 2490 numaralı kanunun bu maddeye muhalif hükümleri tatbik olunmaz.

Madde 31 — Hükümet, dahilde lüzum gördüğü maddelerin azamî fiatlarını, maliyete zammedilebilecek azamî kâr nisbetlerini ve bu maddelerin cinslerini, nevilerini ve vasıflarını tesbit ve tayin edebilir.

Bu suretle tesbit olunan fiatlar veyahud kâr nisbetleri fevkinde veya cins, nevi veya vasıflara muhalif olarak bir malın satılması veya satışa arzolanması yasaktır.

Keza, sair kanunlar hükümlerine müsteniden mercilerince tesbit olunan fiatlar fevkinde bir malın satılması veya satışa arzı da yasaktır.

Toptan, yarı toptan ve perakende ticarete, tacir sıfatını haiz hakikî ve hükmi şahıslar arasında yapılan alım ve satım muamelelerinde satılan mal için satıcı tarafından fatura verilmesi ve faturaların muayyen bir müddet zarfında satan ve satın alan tarafından muhafaza edilmesi mecburî kılmabileceği gibi tacir sıfatını haiz müşterinin ticaret için faturasız mal satın alması menedilebilir.

100 kuruştan fazla yapılan alış verişlerde müşterinin talebi üzerine satıcı fatura vermeğe mecburdur.

Keza, tacir sıfatını haiz hakikî ve hükmi şahıslar arasında yapılan alım ve satım muamelelerinde, bir malın mevcudu bulunmadığı satıcı tarafından beyan edildiği ve alıcı keyfiyeti mübeyyin bir vesika talep eylediği takdirde bu ve-

Madde 31 — Hükümet, dahilde lüzum gördüğü maddelerin azamî fiatlarını, maliyete zammedilebilecek azamî kâr nisbetlerini ve bu maddelerin cinslerini, nevilerini ve vasıflarını tesbit ve tayin edebilir.

Bu suretle tesbit olunan fiatlar veyahud kâr nisbetleri fevkinde veya cins, nevi veya vasıflara muhalif olarak bir malın satılması veya satışa arzolanması yasaktır.

Keza, sair kanunlar hükümlerine müsteniden mercilerince tesbit olunan fiatlar fevkinde bir malın satılması veya satışa arzı da yasaktır.

Toptan, yarı toptan ve perakende ticarete, tacir sıfatını haiz hakikî veya hükmi şahıslar arasında yapılan alım ve satım muamelelerinde satılan mal için satıcı tarafından fatura verilmesi ve faturaların muayyen bir müddet zarfında satan ve satın alan tarafından muhafaza edilmesi mecburî kılmabileceği gibi, tacir sıfatını haiz müşterinin ticaret için faturasız mal satın alması menedilebilir.

100 kuruştan fazla yapılan alış verişlerde müşterinin talebi üzerine satıcı fatura vermeğe mecburdur.

Keza, tacir sıfatını haiz hakikî veya hükmi şahıslar arasında yapılan alım ve satım muamelelerinde, bir malın mevcudu bulunmadığı satıcı tarafından beyan edildiği ve alıcı keyfiyeti mübeyyin bir vesika talep eylediği takdirde bu vesikanın verilmesi mecburidir.

sikanın verilmesi mecburidir.

Gerek bu maddenin ve gerek bu kanunun diğ er maddelerinin tatbikatında salâhiyetli memurlara, lüzumlu görülen her nevi malûmatın verilmesi ve ticarî defterlerle her nevi vesikaların gösterilmesi mecburidir.

Madde 32 — Muhik sebep olmaksızın bir malın fazla fiatla satılması veya satışa arzedilmesi yasaktır.

Keza, fazla fiatla satmak kasdile mevcut malın satışa arzedilmemesi veya satışından imtina olunması veya saklanması veya her hangi bir suretle kaçırılması veya muvazaa yolile elden çıkarılması veya piyasada darlık yahud fiatlarda yükseklik tevlid edebilecek derecede mahdud ellerde toplanması, her hangi bir maddenin ticarî teamül haricinde muhtelif ellerden geçirilmesi suretile fiatının yükseltilmesini istihdaf veya intaç eden zincirleme muameleleri, ticarî teamüle aykırı olarak diğ er bir malın da satın alınmasını mecburî kılmak suretile satışta bulunulması veya malın satışa bu şartla arzedilmesi, bir malı fazla fiatla satmağa matuf sair fiil ve hareketlerde bulunulması ve fiatları yükseltmek kasdile propaganda yapılması yasaktır.

Madde 33 — Halk ve millî müdafaa ihtiyacından madud olan her türlü eşyanın konulması için muktazi mahfuz mahalleri ve depoları Hükümet, kanununun tatbik mevkiine konduğu seneye takaddüm eden senedeki icar bedelleri ve icar bedelleri taayyün etmemiş bir yer ise gayrisafi irad mikdarmca tayin edilecek bir kira mukabilinde işgal ve istimal eyleyebilir. Bu gayrimenkuller icar veya işgal için tahliye ettirildikleri takdirde şağillerin bundan mütevellid masrafları Hükümetçe tediye olunur.

Madde 36 — Hükümet her türlü hususî nakil vasıtalarının seyrüseferini tanzim ve tahdid veya menedebileceği gibi azamî nakil ücretlerini de tayin eder ve bu vasıtaların malzemelerini ve mutad ücretlerini vererek Devletçe lüzum görülen yerlerde ve hizmetlerde çalıştırabilir; lüzum ve ihtiyaç gördüğü takdirde bu vasıtaları değ er pahasını vererek satın alabilir.

Hükümet, halkın ve millî müdafaanın ihtiyaçlarını karşılamak maksadile, lüzumunda, ecnebilere aid deniz nakil vasıtalarını da bu madde hükümleri dairesinde, rızalarile çalıştırabilir.

Gerek bu maddenin ve gerek bu kanunun diğ er maddelerinin tatbikatında salâhiyetli memurlara, lüzumlu görülen her nevi malûmatın verilmesi ve ticarî defterlerle her nevi vesikaların gösterilmesi mecburidir.

Madde 32 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 33 — Hükümet, halk ve millî müdafaa ihtiyacından madud olan her türlü eşyanın konulması için muktazi mahfuz mahalleri ve depoları kanununun tatbik mevkiine konduğu seneye tekaddüm eden senedeki icar bedelleri ve icar bedelleri taayyün etmemiş bir yer ise gayrisafi irad mikdarmca tayin edilecek bir kira mukabilinde işgal ve istimal eyliyebilir.

Bu gayrimenkuller icar veya işgal için tahliye ettirildikleri takdirde şağillerin bundan mütevellid masrafları Hükümetçe tediye olunur.

Madde 36 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 43 — Bu kanunun derpiş ettiği işlerin icabettireceği tediyeler için Hükümet emrine Hazinece elli milyon liraya kadar bir sermaye temin olunur. Mütedavil sermaye ile sabit sermaye ve teşkilât masrafı karşılıkları İcra Vekilleri Heyeti kararile bu sermayeden tefrik edilir.

Madde 44 — Vekâletlerce bu kanuna müsteniden yapılacak işlerin ve kurulacak müesseselerin istilzam ettirdiği paralar İcra Vekilleri Heyeti kararile 43 ncü maddedeki sermayeden alâkalı vekâlet emrine verilir. Ancak müesseseler haricindeki teşkilâtın ve Koordinasyon bürosunun kadro ücretleri ve bilûmum idare masrafları için sarfedilecek mikdar senede bir milyon lira tecavüz edemez.

Madde 47 — Bu sermaye hesapları ve evrakı müsbitesi Türkiye Cümhuriyeti Ziraat bankasında temerküz ettirilir, veznedarlık işleri de bu banka tarafından yapılır.

Bu kanun hükümleri dairesinde ittihaz olunan kararlara müsteniden yapılan her nevi tehiyat ve tahsilât taallûk ettiği vekâlet için açılan hususî hesaplarda gösterilir. Kadro ve idare masrafları ayrıca bir cedvelde irae olunur.

Madde 50 — Bu sermayeden sarfedilecek paralar, muhasebei umumiye ve arttırma, eksiltme ve ihale kanunları hükümlerine ve Divanı muhasebatın murakabesine tâbi değildir.

31 nci maddenin son fıkrası mucibince verilecek beyanname, yazı ve vesikalar damga resminden ve sair rûsum ve vergilerden muaftır.

Madde 53 — Bu kanunun 38 nci maddesi hükmüne riayet etmeyenlerden on liradan yüz liraya kadar ağır para cezası almır. Tekerrürü halinde yirmi liradan ikiyüz liraya kadar ağır para cezasile beraber üç günden bir aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Sekizinci maddenin birinci fıkrasile 24 ncü madde hükümlerine riayet etmeyenlerden 25 liradan 250 liraya kadar ağır para cezası almır. Tekerrürü halinde 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasile birlikte 7 günden bir aya kadar hapis cezası hükmolunur.

29 ncu maddeye muhalif hareket edenlere 7 günden bir aya kadar hapis cezası hükmolunur. Ayrıca tesbit edilen idhal ve ihraç fiatlarile satış veya mubayaaın yapıldığı fiatlar arasın-

Madde 43 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 44 — Vekâletlerce bu kanuna müsteniden yapılacak işlerin ve kurulacak müesseselerin istilzam ettirdiği paralar İcra Vekilleri Heyeti kararile 43 ncü maddedeki sermayeden alâkalı vekâlet emrine verilir. Ancak müesseseler haricindeki teşkilâtın ve Koordinasyon Bürosunun kadro ücretleri ve bilûmum idare masrafları için sarfedilecek mikdar senede bir milyon lirayı tecavüz edemez.

Madde 47 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 50 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 53 — Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

daki fark tutarının iki misli, para cezası olarak, tahsil edilir. Bu fiilin tekrürü halinde cezalar tazif olunur.

Madde 59 — 31 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkrası ile 32 nci ve 35 nci maddelerde yazılı ihtikâr ve istismar fiillerinden her hangi birini irtikâb edenler hakkında 500 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezasile beraber iki seneden beş seneye kadar sürgün cezası hükmolunur ve suç mevzuu malın nevinden olan bütün malları da musadere edilir. Ancak, müşteri satıcıya bir para tediye etmiş ise bu para derhal kendisine iade olunur.

31 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarile 32 nci maddede yazılı fiillerin işlenmesinden tevellüd eden veya edebilecek olan zarar, malın yahud temin edilen veya edilmesi kasdolunan gayri muhik menfaatin mikdar veya mahiyetine göre, hafif ise 50 liradan 500 liraya kadar ağır para ve 7 günden bir aya kadar hapis cezası ile beraber 15 günden iki aya kadar dükkân, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına hükmolunur. Bu fıkrada yazılı fiillerin tekrürü halinde işbu maddenin birinci fıkrasında yazılı cezalar verilir.

31 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarile 32 nci maddede yazılı fiillerin işlenmesinden tevellüd eden veya edebilecek olan zarar, malın yahud temin edilen veya edilmesi kasdolunan gayri muhik menfaatin mikdar veya mahiyetine göre, pek hafif ise 25 liradan 250 liraya kadar ağır para cezasile beraber dükkân, mağaza ve ticarethanenin 7 günden bir aya kadar kapatılmasına hükmolunur. Bu fıkrada yazılı fiillerin tekrürü halinde, 50 liradan 500 liraya kadar ağır para ve 7 günden bir aya kadar hapis cezalarile beraber dükkân, mağaza ve ticarethanenin 15 günden iki aya kadar kapatılması cezası verilir.

31 nci maddenin 4 ncü, 5 nci, 6 ncı ve 7 nci fıkralarında yazılı hükümlere riayet etmeyenler hakkında, 25 liradan 250 liraya kadar ağır para cezasile beraber üç günden 15 güne kadar dükkân, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına hükmolunur. Bu fıkrada yazılı muhalefet fiillerinin tekrürü halinde 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasile beraber 6 günden bir aya kadar dükkân, mağaza ve ticarethanenin kapatılması cezası verilir.

Madde 59 — 31 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları ile 32 nci ve 35 nci maddelerde yazılı ihtikâr ve istismar fiillerinden herhangi birini irtikâb edenler hakkında beş yüz liradan beş bin liraya kadar ağır para cezasile beraber iki seneden beş seneye kadar sürgün cezası hükmolunur ve suç mevzuu malın nevinden olan bütün malları da musadere edilir. Ancak, müşteri satıcıya bir para tediye etmiş ise bu para derhal kendisine iade olur.

31 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarile 32 nci maddede yazılı fiillerin işlenmesinden tevellüd eden veya edebilecek olan zarar, malın yahud temin edilen veya edilmesi kasdolunan gayrimuhik menfaatin mikdar veya mahiyetine göre, hafif ise 50 liradan 500 liraya kadar ağır para ve yedi günden bir aya kadar hapis cezasile beraber 15 günden iki aya kadar dükkân, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına hükmolunur. Bu fıkrada yazılı fiillerin tekrürü halinde işbu maddenin birinci fıkrasında yazılı cezalar verilir.

31 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarile 32 nci maddede yazılı fiillerin işlenmesinden tevellüd eden veya edebilecek olan zarar, malın yahud temin edilen veya edilmesi kasdolunan gayrimuhik menfaatin mikdar veya mahiyetine göre, pek hafif ise 25 liradan 250 liraya kadar ağır para cezasile beraber dükkân, mağaza ve ticarethanenin 7 günden bir aya kadar kapatılmasına hükmolunur. Bu fıkrada yazılı fiillerin tekrürü halinde, 50 liradan 500 liraya kadar ağır para ve 7 günden bir aya kadar hapis cezalarile beraber dükkân, mağaza ve ticarethanenin 15 günden iki aya kadar kapatılması cezası verilir.

31 nci maddenin 4 ncü, 5 nci, 6 ncı ve 7 nci fıkralarında yazılı hükümlere riayet etmeyenler hakkında 25 liradan 250 liraya kadar ağır para cezasile beraber üç günden 15 güne kadar dükkân, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına hükmolunur. Bu fıkrada yazılı muhalefet fiillerinin tekrürü halinde, 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasile beraber 6 günden bir aya kadar dükkân, mağaza ve ticarethanenin kapatılması cezası verilir.

Madde 66 — 56 ncı, 59 ncu ve 64 ncü maddelerde yazılı suçlardan dolayı yapılacak olan son tahkikat mevkufen icra edilir.

Şu kadar ki, 59 ncu maddenin 2 nci, 3 ncü ve 4 ncü fıkralarında yazılı hallerde, muhakeme esnasında hâkim, kefaletle tahliye kararı verebilir.

MADDE 2 — İşbu kanun neşri tarihinden itibaren meridir.

MADDE 3 — Bu kanun hükümlerini tatbika İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

11 - XII - 1940

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
<i>Dr. R. Saydam</i>	<i>Fethi Okyar</i>	<i>S. Arıkan</i>
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
<i>Fayık Öztrak</i>	<i>Ş. Saracoğlu</i>	<i>F. Ağralı</i>
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
<i>Yücel</i>	<i>A. F. Cebesoy</i>	<i>H. Çakır</i>
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
<i>Dr. H. Alataş</i>	<i>R. Karadeniz</i>	<i>Muhlis Erkmen</i>
Mü. V.	Ti. V.	
<i>C. K. İncedayı</i>	<i>M. Ökmen</i>	

Madde 66 — Hükûmetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun neşri tarihinden itibaren meridir.

MADDE 3 — Bu kanun hükümlerini tatbika İcra Vekilleri Heyeti memurdur.